

Posudek disertační práce

Autor: Mgr. Michal Voldřich

Název: Zkušenost rodičů dětí s problémovým a poruchovým chováním

Školitelka: PhDr. Ida Viktorová, Ph.D.

Autor předkládá práci zaměřenou na klíčové etopedické kategorie – problémové a poruchové chování, které ale sleduje pohledem převážně psychologickým, s použitím přehledem do pohledu sociologického. Téma vnímám jako aktuální a vhodné uchopené. Přístup, který autor volí, přináší nově a užitečně perspektivy.

Celkový rozsah textové části práce je cca 190 stran, rovnoměrně rozložených mezi teoretické zážemní práce a prezentaci vlastního výzkumného šetření. K teoretickému vymezení tématu přistoupil autor práce originálně. Místo standardního teoretického uchopení zkoumaného konceptu přináší v první kapitole práce zevrubnou analýzu pojetí problémového chování a poruch chování v diagnostických manualech, které můžeme vnímat jako klíčové zdroje pro odborný diskurz dané oblasti zkoumání. Vedle aktuálně platných MKN 10 a DSM V seznamuje také s pojetím tématu v MKN 11. Tento přístup vnímám jako velmi smysluplný, zpracovaná analýza bude pro odbornou veřejnost zajímavým a užitečným příspěvkem. Autor dobře vystihl některá kritická místa používaných nástrojů, zejména MKN 10, všimá si, že klasifikační manuál s některými parametry (např. etiologickými) nepracuje explicitně, ale zároveň etiologické hledisko k posuzování implicitně nabízí (viz např. str. 16). Obdobně nosné je např. zjištění ze str. 23, kde autor konstatuje, že míra sociálního ohrožení, ač není explicitně zmíněna, je klíčovým parametrem při posouzení závažnosti poruchy. Kapitola uzavírá kratším vhladem do čistě etopedického pojetí poruch chování. Volí dvě ze starších učebnic oboru. Je škoda, že tato volba není víc zdůvodněná, případně není více konfrontována se současnějšími texty.

Nabízí se otázka, zdali by nebylo vhodné výstupy autorovy analýzy pojetí problémového chování porovnat např. s některou existující přehledovou studií, bylo by zajímavé zjistit, zdali jsou poruchy chování ve výzkumných studiích pojímány tak, jak je definují diagnostické manuály, nebo se lze setkat i s dalším posunem jejich chápání.

Místo toho autor nabízí v druhé kapitole hlubší vhlad do pěti publikovaných studií, českých i zahraničních, které se zabývají zkušeností rodičů dětí s problémovým chováním. Opět, je škoda, že autor čtenáře blíže neseznamuje s okolnostmi volby těchto studií, pouze konstatuje, že volí studie, které akcentují rodičovskou zkušenost a ukazují na pozici rodiče v komplexním vztáhu mezi chováním dítěte, jeho interpretací, rozložením zodpovědnosti za řešení, to vše vztaženo ke společnosti a jejím normám.

Na základě svrztézy výstupů těchto studií autor vymezuje pole působnosti svého vlastního výzkumného šetření. Stanovený cíl – prozkoumat rodičovskou zkušenost s vývojem, výchovou a školní docházkou jejich dítěte s problémovým a poruchovým chováním – vnímám

jako smysluplný. Stanovený cíl autor rozpracovává do čtyř výzkumných otázek, které považují za dobře formulované, logicky provázané a soudržné.

Výzkumný soubor tvoří tři skupiny (rodice a dítě či matky a děti). Autor hned v úvodu představuje základní prvky své zakotvené teorie, aby čtenáři umožnil více se orientovat v dále prezentovaných datech. Ta jsou představena převážně jako oddělené kauzistiky, k dílčí syntéze se autor vrací v diskuzi. Domnívám se, že strukturovanější prezentaci jednotlivých témat a kategorií napříč jednotlivými skupinami respondentů mohl věnovat autor více prostoru. Zejména u třetí kauzistiky dle mého názoru autor volně přechází mezi kódy a interpretacemi.

Zvolené metodologické řešení, kvalitativní analýza dat shromážděných pomocí rozhovorů s rodiči dětí, doplněno o analýzu dokumentace z poradenské práce, stanovenému cíli odpovídá a považuji jej za vhodné zvolené. V rámci kvalitativních nástrojů zpracování autor zvolil formulaci zakotvené teorie. Tu formuluje okolo centrální kategorie pohybu mezi polem ochrany a polem výchovy, které jsou oba poznamenané problémových chováním dítěte.

V návaznosti na citované studie dále rozvíjí roli vyslovené diagnózy/konkrétní poruchy jako elementu převážně podpůrného, prezentuje ji jako kulturní nástroj ochrany dítěte. Zdůrazňuje ale, že sama o sobě nestačí, poukazuje na to, jak sledované rodiny stále znovu a znovu hledají podporu pro naplňování obou výše zmíněných funkcí – ochrany a výchovy dítěte. Předložená práce tak dále prohlubuje naše chápání situace rodin, ve kterých vyrůstají děti s problémovým chováním a přináší nové úhly pohledu užitečně i pro poradenskou praxi.

V práci jako diagnostická jednotka vystupuje zejména ADHD. Mezi sledovanými dětmi ale figuruje i chlapec se zřetelnými opozičním chováním, které autor rozebírá i v teoretické analýze. V rámci obhajoby by mohlo zaznít, zdali tato diagnostická jednotka má dle autora podobný vysvětlující a tudíž i obranný potenciál.

Obsahové stránky práce si velmi cením, k formálnímu zpracování mám několik připomínek. Práce je psaná živým, bohatým jazykem, autor aktivně komunikuje se čtenářem. O to více ruší velké množství chyb, zejména v interpunkci, místy nesmyslná větná stavba, zapřičiněná opomenutím či zdvojením některého slova nebo jeho chybným skloňováním. Práce s citacemi literatury není v textu sjednocena a dotazena. Stejně tak nejednotně jsou prezentována data – vždy je využíváno kurzívy, ale např. pojmenování mluvčích není jednotně a je nepřehledné. Celkově lze konstatovat, že (zcela chybějíci?) závěrečná redakce je nejslabší stránkou práce.

Práce dospěla k cíli, který si autor stanovil. Zejména pro stránce obsahové splňuje požadavky kladené na tento typ prací, jako celek ji vnímám jako inspirující a přínosnou a doporučuji k obhajobě.

V Č. Budějovicích dne 9. 3. 2022

Mgr. Zuzana Bilková, Ph.D.

